

UNG I EN HERRESEXET VERDEN

KONFERENCE OM SEKSUALISERING, PORNOGRAFI OG LIGESTILLING MELLEM PIGER OG DRENGE

1. NOVEMBER 2005

ODD FELLOW PALÆT, BREDGADE 28, KØBENHAVN
MINISTERIET FOR LIGESTILLING OG NORDISK RÅD

Ministeriet for
Ligestilling

norden
Nordisk Ministerråd

Køn, massekultur og pornografi

Baggrundsrapport for konferencen

”Ung i en herresexet verden”

Udarbejdet for minister for ligestilling af Anette Dina Sørensen

cand.mag. og kønsforsker

NIKK (Nordiske Institut for Kvinde- og Kønsforskning, v. Oslo Universitet)

1. Pornografiens nye massekulturelle status

I 2004 satte de nordiske ligestillingsministre i Nordisk Ministerråd på dansk opfordring en undersøgelse i gang om unge, pornografi og køn. Undersøgelsen er tværnordisk og beskæftiger sig med unge i alderen 14 til 18 år. Den indeholder både kvantitative og kvalitative studier. Resultaterne foreligger ultimo juni 2006¹. Denne rapport giver nogle fakta og stiller nogle spørgsmål, som kan være relevante i debatten med og mellem unge om temaet.

De senere år er 'seksualisering af det offentlige rum' blevet en fast vending i den offentlige debat i Norden. Vendingen karakteriserer et boom i henvisninger til seksualitet i byrummet og medieverden omkring os. Fænomenet er imidlertid langt fra nyt. I Danmark har billeder af nøgne mennesker og henvisninger til seksualitet været repræsenteret på gade og i medier, siden landet som det første i verden legaliserede billedpornografien i 1969 via en ophævelse af straffelovens §234. I 1971 fulgte Sverige trop. Siden da har seksualitet og nøgenhed i vekslende grad været et integreret element i kulturen omkring os. Det nye, og det der aktuelt tiltrækker sig opmærksomhed er pornografiens aftryk på de medieprodukter, der omgiver os. Pornografien har fået *en ny massekulturel status*.

Udviklingen gør det nødvendigt at forholde sig aktivt til pornografi - igen. Og den aktualiserer ikke mindst behovet for at diskutere pornografi i et ligestillingsperspektiv. Køn og magt er centrale elementer i pornografien, og dens nye kulturelle status medfører flere ting. Blandt andet synes dens mest stereotype kønsbilleder at slå igennem, og blive virksomme i de kønsbilleder, der fremstilles i andre af massekulturens medieprodukter. Og samtidig betyder hardcore pornografiens lettere tilgængelighed, at billedet af den præstationsdygtige, veludrustede mand, og den servicemindedede kvinde cirkuleres til drenge og piger fra en tidlig alder. Pornografiens nye massekulturelle status rejser en række spørgsmål, der relaterer sig til køn og ligestilling:

- Står pornografiens kønsstereotypisering i modsætning til den ligestilling, vi har opnået i Norden gennem de sidste 30 år?
- Modvirker den ligefrem det fortsatte arbejde for kønsligestilling, eller er den med til at bryde tabuer og dermed frigøre fra kønsstereotyper?
- Hvad betyder det for drenge og pigers ideer om køn?
- Hvad betyder det for deres egen kønsidentitetsdannelse og seksuelle erfaringer?
- Har det indvirkning på deres – den fremtidige - forståelse af kønsligestilling?

Sigtet med denne baggrundsrapport er ikke at bringe svarene. Men derimod at tegne et situationsbillede og skabe vidensgrundlag, som kan være afsæt for kritisk vurdering - og måske med tiden føre til svar.

2. "Pornchic-tendensen"

Det er i høj grad den informations- og kommunikationsteknologiske udvikling², der gennem de sidste 10 år har forårsaget den markante ændring i pornografiens massekulturelle status. Udviklingen har reduceret omkostningerne ved produktion af pornografisk materiale, og gjort distributionen enklere og billigere³. Dette har bevirket;

- at udbuddet af pornografi er vokset
- at det er blevet billigere eller helt gratis at erhverve sig
- at det er blevet lettere tilgængeligt for den enkelte forbruger
- at forbruget er anonymiseret i kraft af Internettet

Udviklingen kaldes også **the triple-A-engine** (accessibility, affordability, anonymity). Men forandringen i pornografiens kulturelle status hænger også sammen med dens "*massekulturelle mainstreaming*" – inden for medieforskning kaldet "*pornchic-tendens*"⁴. Begreberne beskriver, hvordan pornografi glider fra et forholdsvis lukket univers ud i massekulturen og ind i vores hverdagsliv, som et mere accepteret, ofte idealiseret element. To tendenser virker sammen her:

- For det første en '**clean-up**'-tendens, der udtrykker sig i massemediernes stigende interesse for pornografien. Pornografien bliver gjort "stueren" gennem tv-dokumentarprogrammer, dagblads- og magasinartikler om pornografi. Den stjernestatus, der tilfalder tidligere eller nuværende pornomodeller, er også del af clean-up-tendensen.
- For det andet en tendens man kan kalde '**fragmenter**', hvor reklame-, mode- og musikbranchen gør brug af tegn og symboler, der ikke nødvendigvis er pornografiske, men som henviser til et pornografisk univers⁵.

Denne mainstreaming af pornografi, eller 'pornchic' er et generelt træk i massekulturen, men den slår især igennem i ungdomskulturen. På den ene side leger tv-programmer, livsstilsmagasiner, musikvideoer og reklamer målrettet unge med pornografiske koder og scenarier. På den anden side hægter pornoindustrien sig på ungdomskulturen ved at markedsføre sine produkter via ungdomskulturelle kanaler.

Således knyttes relationer mellem pornografien og ungdomskulturen, som historisk set er nye, og som det er relevant for samtiden at diskutere fordele og ulemper ved.

Men hvad er porno?

Forandringen i pornografiens kulturelle status rejser spørgsmålet om, hvordan man overhovedet skal definere pornografi. Oprindeligt betyder 'pornografi' – "billeder af eller skrifter om skøger", ('porne' = skøge + 'grafi' = skrift eller billede). I dag findes der groft sagt ligeså mange definitioner af pornografi, som forskere på feltet. Men følgende definition er almindelig anerkendt:

*'EksPLICIT skildring af seksualitet, der har til formål at pirre beskueren seksuelt og tilskynde til seksuelle fantasier, der initierer eller efterfølges af masturbation'*⁶.

Definitioner af pornografi er både afhængige af kontekst og af kulturelle og personlige grænser. En kønsdel blottet i kunstnerisk sammenhæng vil næppe blive betragtet som pornografisk, mens samme kønsdel fremvist i en mere kommerciel sammenhæng, f.eks. i et reklamebillede, nok i højere grad vil blive aflæst som sådan. I dag finder vi det morsomt, at en kvindeankel i slutningen af 1800-tallet blev betragtet som erotisk, mens vi sagtens kan nikke genkendende til det pornografiske element i et 'fransk postkort' fra samme århundrede. For nogle mennesker vil et seksuelt billede være obscønt og overskridende, mens det for andre vil være erotika og acceptabelt.

Når pornografien glider ud i massekulturen, ud af sin oprindelige kontekst og bliver genstand for massemediernes interesse, rykker det vores tolerancegrænser. Nogle forskere vil hævde, at det simpelthen ophører med at være pornografi⁷, mens andre vil hævde, at pornografien tværtimod har bredt sig⁸. Den svenske medieforsker Anja Hirdman mener, at man for at forstå pornografiens nye status, må skelne mellem softcore og hardcore pornografi. Det er primært softcore pornografien, der sætter sine aftryk på massekulturen, mens hardcore pornografien fortsat befinder sig i massekulturens randområde⁹, siger hun. At skelne mellem hardcore og softcore er en relevant pointe, men Hirdmans konklusion kan diskuteres. Nye interview med voksne foretaget i USA peger på, at forbruget af hardcore pornografi diskuteres relativt åbent på amerikanske arbejdspladser. Blandt mandlige kollegaer er det ikke usædvanligt, at udveksle 'gode' pornolinks internt i virksomheden. På den led bliver hardcore porno normaliseret, og bliver del af det øvrige massekulturelle udbud og forbrug¹⁰.

Pointen er, at grænserne mellem de forskellige definitioner ikke længere er så enkle at trække, som følge af at pornografien bliver en integreret del af massekulturen.

Kan diskuteres i klassen:

- Har piger og drenge forskellige holdninger til hardcore- og softcore pornografi?
- Hvordan sætter pornografien sig spor i massemedierne og hvilke idealer skaber det for piger og drenge?
- Er ungdomskulturen blevet pornificeret, og hvad betyder det for de unges kønsroller?

3. Unge, porno og medier

Pornografiens massekulturelle mainstreaming har mange umiddelbare effekter. Den udfordrer eksisterende tabu omkring pornografi, den tenderer til en normalisering af forbruget, men den virker også som katalysator for fornyet kritik, som vi har set i samtlige nordiske lande i de senere år. Hvis man vender blikket mod dagens drenge og piger i Norden, betyder udviklingen sandsynligvis, at de møder pornografi på andre måder, definerer den anderledes, ja i det hele taget forholder sig anderledes til genren, end forældregenerationen har gjort det. Deres erfaringer med pornografi er kort sagt forskellige fra tidligere generationers.

Vores nuværende viden om unges forbrug af pornografi, og deres holdninger til den, er imidlertid lille. Og ikke mindst i spørgsmålet om pornografiens indvirkning på deres holdninger og adfærd er vi videnskæssigt på bar bund. Det meste af den eksisterende nordiske viden vedrører aldersgrupper over 18 år.

Fra medieforskningen ved vi noget om børn og unges forhold til medier mere generelt. Og det giver indblik i under hvilke omstændigheder, de kommer i kontakt med pornografi.

Vi ved, at børn og unge er den gruppe i samfundet, der mest ihærdigt har taget de nye medier til sig, og som er flittige mediebruger i skole- og fritidsregi¹¹. Selvom medierne ikke står alene, udgør de en væsentlig socialiseringskilde for nutidens børn, teenagere og unge. Den danske medieforsker Kirsten Drotner¹² beskriver mediernes rolle som vigtige for menneskers tolkninger af sig selv og deres omverden. Medierne og massekulturen er således centrale for individers identitetsdannelse, herunder både deres kønsidentitetsdannelse og seksuelle identitetsudvikling.

På baggrund af pornografiens nye massekulturelle status, må vi formode, at samtidens piger og drenge er den første generation i historien, der så massivt eksponeres for pornografi fra tidlig alder. Børn og unges adgang til kabel- og satellit-tv og Internettet, samt deres forbrug af massekulturelle produkter, har øget sandsynligheden for at møde pornografisk materiale.

Kan diskuteres i klassen:

- Har unge og ældre samme holdning til pornografi i massekulturen?
- Kan man blive fri for at se pornografisk materiale?
- Taler piger og drenge sammen om pornografi, og fortæller de deres forældre eller andre, hvis de ufrivilligt bliver eksponeret for pornografisk materiale?

Reklamer, mode og gadeliv

Pornografiens massekulturelle mainstreaming er tæt sammenvævet med Internettet, men fænomenet slår også igennem i andre medier. Blandt andet i SMS-tjenester, der reklameres for i magasiner målrettet unge – i de såkaldte 'wallpapers', der mod betaling kan downloades på mobiltelefonen. Blandt de mange forskellige tilbud til børn og unge om at downloade fotografier eller animerede billeder af dyr, biler, byskilte, sport eller comics, finder man babes i mangfoldige varianter: 'sportsbabes', 'hotte babes', 'nice babes' og 'frække babes'. Billedeksemplerne, som for størstedelen er fotografier, indskrives i genren af seksualiserede og softcore pornografiske billeder, og viser letpåkledte eller nøgne kvinder, der poserer for beskueren i traditionelle pin-up positurer. Og reklamens tilstedeværelse i ungdomsmagasiner er eksempel på, hvorledes pornografien glider ud af et mere lukket univers og ind i massekulturen, som et mere accepteret og normaliseret element.

Reklamebranchen har længe været inspireret af pornografien og gjort brug af pornografiens æstetiske virkemidler. Der er en række konkrete eksempler på reklamer, som meget direkte bruger pornografien som virkemiddel i form.

Musikbranchen

Også musikbranchen har taget farve af pornografiens nye kulturelle status. Amerikansk hiphop, som aktuelt hiter som genre blandt danske musikere, tematiserer hyppigt alfons- og prostitutionsmiljøet. Store solistforbilleder som amerikansk 50 cent, N.E.R.D og Snoop Doggy Dogg producerer musikvideoer, hvor de iscenesætter sig selv i rollen som alfons omgivet af kvinder iført g-streng, der villigt lader sig beføle. Og bands som Metallica, Eminem, Bon Jovi og Kid Rock har alle haft porno-skuespillere som medvirkende i deres musikvideoer. Flere af videoerne har været vist på MTV og lignende nordiske musikprogrammer, der henvender sig til unge. I Danmark har debatten bølget om det passende i, at videoerne blev vist på eftermiddagens tv-flade.

I det hele taget er det et generelt træk ved videoerne produceret af amerikanske rap-solister, at de medvirkende kvindelige statister seksualiseres. Men også blandt de kvindelige solister, er seksualisering og referencer til et pornografisk univers eller strip-miljø udbredt. Christina Aguilera fik for et par år siden enorm opmærksomhed for sin musikvideo "Dirty". Og Britney Spears og Lil' Kim og mange med dem, iscenesætter sig selv i stripmiljøer, hvor de selv spiller rollen som lap-dansere og strippere.

Udover at tematisere pornografi og referere til et pornografisk univers i sine musikvideoer, producerer flere af de mandlige solister selv pornofilm. For et par år siden producerede Snoop Doggy Dogg sin egen hardcore-pornografiske video, der blev anmeldt i det danske ungdomsmagasin Tjeck i februar 2002 med illustrationer fra filmen. Rubrikken i artiklen lød: *"I have fucked one million ho's! Rapperen Snoop Doggy Dogg har inviteret 30 stoddere og 20 tøser hjem. Med lidt hjælp fra seks pornostjerner og et par kameramænd er Snoop Dogg's Doggystyle landet i din nærmeste Q8-tank"*.

I kølvandet på musikvideoernes tematisering af pornografi, stripmiljøer og betalingssex, viste MTV-Nordic sidste vinter tegnefilm-serien "Stripperella" om den kvindelige detektiv, der opklarer sager og redder mennesker parallelt med sit job som feteret stripper i den lokale og eksklusive strip-bar. Personen, der har dannet forbillede for figuren Stripperella er Pamela Anderson, som også lægger stemme til. 'Stripperella' er som serie betragtet eksempel på den idealisering, som pornografien og strip-miljøet er genstand for. At serien sendes i primetime på en tv-kanal, der er målrettet unge indikere også graden af den normalisering feltet har undergået.

Kan diskuteres i klassen:

- Er der kønsforskelle på hvem, der downloader wallpapers på mobilen?
- Hvorfor er der færre billeder af nøgne mænd end kvinder i massekulturen?
- Er der status i at lade sig seksualisere – ligegyldigt hvad køn man har?

Porno på nettet

Internettet er blevet et centralt medie for formidling og distribution af pornografi, både den som produceres af den kommercielle pornoindustri, og den som fremstilles af private i mere subkulturelle miljøer.

Tal¹³ viser, at antallet af sex-sites på nettet er enormt.

En søgning på ordet 'sex' på Google gav **252 millioner hits**
En søgning på ordet 'porn' på Google gav **86 millioner hit**
En søgning på ordet 'porno' på danske sider på Google gav **1.340.000 hits**
En søgning på ordet 'pornografi' på danske sider på Google gav **53.000 hits**

Det store udbud af pornografi på nettet modsvarer af internet-brugernes stigende interesse for feltet. Nielsen Net/Rating, som på global plan foretager målinger af netsurfernes præferencer på månedsbasis, viste i oktober 2003, at hver fjerde internetbruger kikkede på 'adult'-sites og brugte i gennemsnit 74 minutter pr. måned på denne aktivitet. Ifølge comScore, som på linie med Nielsen Net/Rating måler trafik på nettet, besøger 70 % af de 18 til 25 årige mandlige netsurfere pornografiske sider på nettet på en typisk måned¹⁴.

Hvis man vender blikket mod nordens unge, viser de få eksisterende undersøgelser, at de er ganske bekendte med porno fra forskellige medier, herunder Internettet¹⁵. Samtidig er der ringe tvivl om, at nordiske drenge og piger også ufrivilligt kommer i kontakt med porno via SPAM-mails, bannerreklamer og pop-up-vinduer. Men meget af eksponeringen er sandsynligvis selvvalgt, i det omfang der ikke er tale om decideret gruppepres.

I den *svenske* undersøgelse "Kärlek och på Internet" fra 2003 findes der ikke tal for aldersgrupper lavere end 18 år. Men i aldersgruppen 18 til 24 år angiver 74 % mænd, at de har kigget på erotiske/pornografiske billeder på nettet, mens det gælder for 24 % af kvinderne i samme aldersgruppe. Spørger man til frekvensen af deres netpornografiske forbrug i samme aldersgruppe, viser undersøgelsen, at det er hovedaktiviteten for 36 % af mændene, mens det kun gælder for 6 % af kvinderne. Undersøgelsen viser desuden, at kvinderne i denne aldersgruppe er mere optaget af erotiske tekster på nettet, end de unge mænd er¹⁶.

En tilsvarende *norsk* undersøgelse foretaget af Bente Træen fra 2002 viser, at 78 % mænd i aldersgruppen 18 til 29 år har set porno på nettet, mens det kun gælder for 20,5 % af kvinderne i samme aldersgruppe. Spørger man til frekvensen af deres pornobrug bekræfter 74,5 % af mændene, at de har set netpornografi indenfor den sidste måned. For kvinderne gælder det for 57 %.

De svenske og norske tal er ikke umiddelbart sammenlignelige på grund af forskelle i indsamlingsmetode. Men tallene viser, at mænd fortsat er de primære pornografibrugere, selvom man de senere år har kunnet se en stigning i kvindernes interesse. Aktuelt findes der ikke lignende tal for Danmark, men de svenske og norske tal giver et indtryk af, hvordan pornoforbruget er blandt unge over 18 år i disse lande.

I det norske Filmtilsyns rapport "Nettsvermere" fra 2002, fortæller en mindre gruppe piger og drenge mellem 13 og 16 år, om deres forhold til porno på nettet, og hvilke sider de almindeligvis frekventerer. Blandt andet hævder *pigerne*, at vold og porno er en 'drengeting'. Noget som ikke er del af pigekulturen. De fortæller endvidere, at drengene mest bruger det for at hævde sig i drengegruppen, og for at spille stærke overfor pigerne. På spørgsmålet om, hvad pigerne synes om drengenes interesse for vold og porno, svarer pigerne, at "det er nu engang sådan drenge er", og det virker ikke som om pigerne er stødt eller rystet over drengenes interesse for porno¹⁷. *Drengene* bekræfter pigernes påstande om, at porno og vold på Internettet er noget, som tilhører drengekulturen. De hævder at være mere optaget af det forbudte end pigerne er, og have bedre humor end pigerne, hvorfor de ikke tager ting så seriøst. Mens pigerne i undersøgelsen ikke skelner mellem softcore og hardcore, men afviser pornografi i sin helhed, er drengene optaget af at skelne, blandt andet mellem det de kalder "normalsex-porno" og "pervers porno". For drengene er dette også et skel mellem god og dårlig pornografi, viser undersøgelsen. Den viser også, at netsider med 'hardcore, vold og lemlæstelse', som blandt drengene har status som 'det værste', er sider som besøges af de yngste drenge, fordi det er vigtigt 'at have været der'. Forskerne bag undersøgelsen karakteriserer denne aktivitet som en slags ritualiseret 'adgangsbillet til drengekulturen', men beskriver også, hvordan disse netsider mister deres attraktionsværdi, så snart drengene bliver lidt ældre¹⁸ og begynder at bruge pornografien mere som seksuel stimuli.

Et enkelt svensk studie fra 2002¹⁹ har undersøgt de 15 til 18 åriges holdninger til pornografi. Blandt de adspurgte skole- og gymnasieelever i undersøgelsen angav over 70 % af pigerne, at de havde en negativ holdning til pornografi, mens der på drengesiden var næsten 80 % af drenge, der havde en positiv holdning til pornografi. 77% af drengene mente, at pornografi var 'ophidsende', mens det kun gjaldt for 34 % af pigerne. 89% af pigerne fandt desuden pornografien 'fornedrende', hvilket 65 % af drengene var enige med dem i.

Det er ofte blevet diskuteret om pornografien påvirker menneskers seksualadfærd, eller blot indfanger og skildrer eksisterende seksualvaner. På baggrund af den eksisterende viden er konklusioner vanskelige. På den ene side er der tegn på, at alderen for seksuel debut ligger fast, og ikke har ændret sig de sidste mange årtier. Og på den anden side viser forskellige undersøgelser, at visse seksuelle handlinger i højere grad udføres af de, som har set pornografi, sammenlignet med de som ikke har. Blandt drenge som har set porno, har 12 % dyrket analsex, mens det kun gælder for 2 % af de drenge, som ikke har set porno. Dette svarer til tendensen blandt pigerne, hvoraf 13,4 % af de, der har set porno, også har dyrket analsex, mens det kun gælder for 3 % af de piger, som ikke har set porno. Samme mønster tegner sig, hvis man spørger til piger og drenges erfaringer med oralsex²⁰.

Kan diskuteres i klassen:

- Mener de unge at pornografien giver fornedrende fremstillinger af kvinder og mænd, og gælder det både piger og drenge?
- Påvirker pornografien piger og drenge forskelligt i forhold til seksualitet, identitet og kønsroller

Seksualiserede selvportrætter

Er det vanskeligt at konkludere noget om indvirkningen på unges holdninger og seksuelle adfærd, er der til gengæld andre områder, hvor en indvirkning synes at gøre sig gældende. En ny populær aktivitet blandt unge, som er opstået i kølvandet på de muligheder Internettet tilvejebringer, og som meget vel kan være relateret til pornografiens massekulturelle mainstreaming, er seksualiseret selvportrættering på nettet.

Det er populært blandt nordiske unge af begge køn at benytte sig af fototjenesten på unge-sites og lægge billeder af sig selv på nettet. Oftest på sites, hvor unge kommunikerer med hinanden, og hvor de opretter profiler.

En særlig kategori af billederne er seksualiserede selvportrætter, som især nordiske piger fremstiller på opfordring af det pågældende site. På de fleste sites indgår de seksualiserede selvportrætter i et bedømmelsessystem, hvor andre brugere kan stemme på den portrætterede, hvis brugernavn ofte kan associeres til et pornografisk univers;

”hotbabe84”, ”pornopungen”, ”blond og villig”, ”stuepigen”, ”bitch”, ”MissSexy69”, ”Bunny” osv. På de fleste sites er der imidlertid regler for, hvor gammel man skal være for at oprette en profil og lægge billeder af sig selv, typisk mellem 15 og 18 år. Desuden påpeges det på nogle af siderne, at det ikke er tilladt at lægge pornografiske billeder af sig selv eller bar overkrop eller nøgenhed ikke tolereres i enkelte af kategorierne på sitets fototjenste.

Særlig i Norge har der været debat om de unges selvportrætteringer og de sites, som opfordrer de unge til aktiviteten. I juni 2005 blev fem af de norske unge-sites anmeldt til politiet af Redd Barna og BarneVakten for overtrædelse af straffelovens § 204a, som vedrører forbud mod at udgive, tilgængeliggøre og distribuere fremstillinger af seksualiserede børn²¹. Redaktionen på et af de anmeldte norske unge-sites, problematiserede ændringen af §204a under henvisning til ordet ’seksualiseret’, som de mente var svært at afgrænse. Anmeldelsen har imidlertid ført til, at flere af de pågældende sites har strammet aldersreglerne for publicering af seksualiserede selvportrætter. Før lovændringen var det muligt at støde på billeder af ganske unge piger og drenge, der poserede i seksualiserede stillinger. I Danmark er det fortsat lovligt så længe de selvportrætterede er over den seksuelle lavalder, dvs. minimum 15 år. Den danske straffelovs § 235 om børnepornografi, følger EU-reglerne på området²². Men paragraffen omfatter ikke poseringsbilleder eller erotiske billeder af børn.

Det er relevant at diskutere, hvor seksualiserede eller pornografiske billederne på de nordiske unge-sites er, og hvor vi mener grænsen bør gå. Men samtidig kan det være ret så vanskeligt at vurdere, som det også fremgår af den danske lovgivning. Desuden er der stor forskel på, hvor langt man går på de enkelte sites. Men er et pigeansigt med trutmund og appellerende øjne en seksualisering, eller kan man først tale om seksualisering, når kameraet har fokus på brysterne, eller to tungekysende piger? Og er selvportrætter, hvor der trækkes ned i trussen, eller hvor motivet er selvberøring, softcore-pornografisk? Diskussionen rammer ned midt i den generelle debat om ytringsfrihed på Internettet. Og den er udtryk for kulturelle dilemmaer omkring vores forståelse af alder for seksuel modenhed og myndighedsalder, samt beskyttelse af mindreårige og respekt for unge menneskers selvstændighed.

Det forhold, at unge følger opfordringen, og selv fremstiller og publicere seksualiserede selvportrætter i et netværk blandt unge, er sandsynligvis en af årsagerne til pornobranchens interesse for disse ungesites, der i Sverige går under betegnelsen ’fjortis’-sites. Sven-Axel Månsson & Peder Söderlind beskriver i deres bog ”Sexindustrin på nätet”, hvordan der kan ske en kontekstuel forskydning af de unges billeder. Det sker ved at hente (stjæle) autentiske billeder fra ungesites og lægge dem på et ordinært pornografisk site. Gennem dette kan et forholdsvis ’uskyldigt’ billede få et helt andet indhold, påpeger Månsson²³. Desuden har pornoindustrien overtaget begrebet ’fjortis’, som nu figurerer som pornografisk site-genre på nettet.

Men man ser imidlertid også, at ungesites selv linker til pornografiske sites. På et tidspunkt i foråret 2005 blev man som bruger transporteret til en hardcore-pornografisk billedsekvens, hvor en kvinde masturberede, hvis man fulgte en opfordring på et norsk ungesite i en bannerreklame øverst på sitet, om at "klikke i rumpen" på en kvinde, der lå på knæ.

Relationerne mellem pornoindustrien og ungdomskulturen viser sig imidlertid også på andre måder, end dem man ser på nettet. Pornbranchen reklamerer for sine produkter via ungdomskulturelle kanaler, men omvendt er leg med pornografiske tegn og stiltræk et udbredt fænomen i ungdomskulturen og medier, der henvender sig til unge.

Kan diskuteres i klassen:

- Efterligner de unge pornografien og dens fremstilling af kvinder og mænd, og er det en leg med pornografiens ikoner, eller påtager de unges sig en identitet, som er bestemt af pornografien?
- Er seksuel selveksponering en konsekvens af frigjorthed eller gruppepres?
- Påvirker seksualisering eller pornografi piger og drenges opfattelse af kønsrollerne og grænsen for det, de unge accepterer?
- Er der nogen risiko forbundet med seksuel selveksponering på nettet?

4. Køn og magt i pornografien

Pornografiens nye massekulturelle status har gjort det nødvendigt at forholde sig til pornografi på ny. Men det har også aktualiseret relevansen af at diskutere pornografi i et ligestillingsperspektiv, fordi køn og magt er centrale elementer i pornografien. Uanset hvilken pornografisk genre, der er tale om, fungerer køn og magt som motor for de relationer og seksuelle aktiviteter pornografien skildrer. Der hersker imidlertid ikke enighed om, hvordan man skal forstå pornografiens billeder af køn og magt. For John Stoltenberg og andre, tilsvarende mere radikalfeministiske tilgange (Andrea Dworkin/MacKinnon) er pornografien båret af et "fallisk imperativ", eller en fallisk norm. Den iscenesætter mandlig dominans og kvindeundertrykkelse. Og pornografien skal ikke bare ses som symptom på mandlig dominans, mener Stoltenberg, men som et afgørende led i den samfundsmæssige kvindeundertrykkelsen²⁴. Overfor dette synspunkt, som er blevet stærkt kritiseret for ikke at skelne mellem pornografiens fantasiunivers og virkeligheden, hævder Lynne Segal, at mænd skal ses som ofre for pornografien. Med dens fokusering på penisstørrelse, teknik og præstationsdygtighed, bidrager den til den præstationsangst, den selv er produkt af, ved at stiller uopnåelige krav til mænd, siger hun. I stedet for at tilfredsstille mænd, udnytter den deres seksuelle frustrationer. Og i sin fokusering på mandlig seksualitet er den med til at skabe et "fallisk terrorregime" for mænd, konkluderer hun²⁵.

Den danske kunsthistoriker Rune Gade, skriver i sin bog "Staser", at den fotografiske pornografis kønsroller er variable og mulig at vende om, fordi de kvindelige aktører i visse sammenhænge faktisk træder ud af objektrollen og gives adgang til betragterpositionen og det han kalder 'det falliske blik'²⁶. Mens dette gør sig gældende for dele af pornografien, er det ikke et generelt træk ved genren, kan man tilføje. Ej heller er der tegn på, at det er dét træk, der sætter sig igennem, som en dominerende tendens i massekulturen. Tværtimod synes pornografiens nye massekulturelle status at medføre, at dens mest stereotype kønsbilleder slår igennem, og bliver virksomme i de kønsbilleder, der fremstilles i andre medieprodukter. Det bevirker blandt andet, at 'sex' i langt højere grad knyttes til billeder af kvinder, end til billeder af mænd. Et eksempel kan være reklamebranchens flittige brug af 'luderfiguren' eller 'pin-uppen'. Siden slutningen af 1990'erne er luderlooket blevet en integreret del af reklamernes billedsprog. Modereportager og reklamebilleder indsætter i stigende grad kvinder i positurer og relationer, der associerer til prostitutionsforhold eller signalerer tilgængelighed. Da ordet "pornografi", som nævnt indledningsvis, betyder 'billeder af eller skrifter om skøger', er den servicemindede kvinde også en fast figur i pornografiens fortælling. Når pornochic-tendensen så massivt har bevirket, at 'luderfiguren' er rykket ud i massekulturen og blevet en effektiv reklameingrediens, grunder det sig på flere ting. Blandt andet, at dens pornografiske oprindelse virker provokerende og grænseoverskridende. Samtidig er det præcis denne virkning, der også giver figuren idealstatus. At bruge "luderfiguren" i reklamesammenhænge, eller at tage figurens tegn på sig som kvinde, formuleres ofte i termer af frisættelse og kønsligestilling. I forlængelse heraf arbejdes der i massekulturen på at tilskrive figuren magt og autonomi.

Denne tendens er værd at bemærke, fordi legitimiteten i at bruge 'luderfiguren' eller den tilgængelige "pin-up" i medieprodukter, der henvender sig til teenager og unge, sammenholdt med den idealisering, der sker af figuren, efter alt at dømmes gør det vanskeligere for både drenge og piger, unge mænd og kvinder at forholde sig kritisk nuanceret til den.

Hvad angår pornografiens stereotype mandebilleder, hvor mænd er fysisk veludrustet og fremstilles som permanent præstationsdygtige, er de ikke i samme grad strømmet ud i massekulturen i takt med pornografiens massekulturelle mainstreaming. Vi har ganske vist set en stigende interesse for æstetisering og seksualisering af mandekroppen de sidste 15 år. Et fænomen som i de senere år utvivlsomt har haft sammenhæng med pornografien, men som også er begrænset sammenlignet med omfanget af den seksualisering, der rammer billeder af kvinder. Den finske forsker Jan Wickman påpeger i sin forskning, hvordan mandlige, elitesportsudøvere i Finland oftere og oftere anvendes som modeller i eksempelvis undertøjsreklamer, og i den forbindelse seksualiseres. Et interessant paradoks, kalder han det, at sporten, som en hypermaskulin arena, overhovedet lader sig seksualisere på måder, som traditionelt gøres virksomme i forhold til billeder af kvinder, og derfor signalerer feminitet. Årsagen til,

at dette kan lade sig gøre, hænger utvivlsomt sammen med pornografiens nye kulturelle status, mener han.

Men også i forhold til pornografiens stereotype mandebilleder gælder det, at tendensen til normalisering og idealisering kan vanskeliggøre den nødvendige, kritiske distance, der gør det muligt for drenge at lægge afstand til idealet om seksuel dominans, præstationsdygtighed og fysisk veludrustethed og betragte sig selv som normale - også selvom de ikke kan – eller vil - tackle fire kvinder i sengen samtidig, og heller ikke kan matche den penisstørrelse, som de mandlige pornomodeller fremviser.

Kan diskuteres i klassen:

- Hvordan tematiseres kønsrollerne i den mainstreamede pornografi – traditionelt, frigørende, kønsligestillede eller....?
- Er 'luderfiguren', 'alfonsen' og 'bablen' idealer blandt unge piger og drenge?
- Forbinder de unge pornografi med seksuel frisættelse?
- Er de roller, pornoaktørerne spiller, identifikationsmuligheder for unge piger og drenge?
- Forbinder de unge pornobranchen med status?

Noter

-
- ¹ Undersøgelsen ledes af NIKK (Nordisk Institut for kvinde- og kønsforskning) v. Oslo Universitet. Resultaterne foreligger ultimo juni 2006. Yderligere information om undersøgelsen kan findes på: <http://www.nikk.uio.no/forskning/nikk/pornografisering/>
- ² Fra 1997 til 2001 har de nordiske lande gennemgået nogenlunde samme eksponentielle stigning med hensyn til adgang til Internettet. (**Island**: 1997: 2,75% - 2001: 69,80%, **Finland**: 1997: 9% - 2001: 51,89%, **Norge**: 1997: 11,3% - 2001: 54,4%, **Sverige**: 1997: 21,34% - 2001: 64,68%, Danmark: 1997: 9,6% - 2001: 54,74), kilde: Nielsen NetRatings, Taloustukimus Oy og ITU
- ³ (1) I 1970'erne kostede en almindelig pornografisk celluloidfilm omkring \$350.000 at producere. I 1990'erne, hvor videokameraet er trådt i stedet som standartudstyr for optagelse, koster en produktion på for eksempel et selskab som Evil Angel Video \$8.000. (2) I 1996 blev der udgivet 8.000 pornografiske videotitler, der blev distribueret gennem en kæde af 25.000 videobutikker. (US News and World Report, august 1997). I 1998 blev der udlejet 686 millioner video-pornofilm, hvilket var en ni-dobling på 10 år. (New York Times 21. marts 1999). (3) Nogle af de mere succesfulde websites rapporterer om 50 millioner hits pr. måned, og en vurdering lyder at omkring 50% af al internettrafik var relateret til sex-sites i 2001. Tallene er hentet fra: McNair, Brian: "Striptease Culture – sex, media and the democratisation of desire", 2002, p. 37-39
- ⁴ Op.cit., McNair, 2002
- ⁵ Sørensen, Anette Dina: "Pornchic – køn og pornografi i massekulturen" i antologien "Perspektiver på ungdom og krop", 2003
- ⁶ Op.cit.: McNair, p. 40 og p. 211
- ⁷ Atwood, Feona: "Reading Porn – The Paradigm Shift in Pornography Research", I *Sexualities*, vol. 5, no. 1, p. 91 – 105, 2002
- ⁸ Paul, Pamela: "Pornified – how pornography is transforming our lives, our relationships, and our families", 2005
- ⁹ Hirdman, Anja, "Tilltalende bilder", 2001
- ¹⁰ Op.cit., Paul, p. 18
- ¹¹ Drotner, Kirsten, 2001; Sørensen, Birgitte Holm, 2001; The Kaiser Family Foundation's report: "Kids and Media in the New Millennium: A Comprehensive National Analysis of Children's Media Use, 1999
- ¹² Drotner, K., og Sørensen, A. S.: "Øjenåbnere. Unge, medier, modernitet. Skriftserie fra Center for Ungdomsmedier, Nr. 1, Dansklærerforeningen, 1996
- ¹³ Månsson, Sven-Axel & Söderlind, Peder, "Sexindustrin på nätet", 2004, p.5 samt søgning foretaget af Anette Dina Sørensen i september 2005.
- ¹⁴ Op.cit., Paul, p. 15
- ¹⁵ Træen, Bente & Nilsen, Toril Sørheim; "Use of Pornography in Traditional Media and On the Internet in Norway", 2002 (paper)
- ¹⁶ Månsson, Sven-Axel, Daneback, Kristian, Tikkanen, Ronny og Löfgren-Mårtenson, Lotta: "Kärlek och sex på internet", 2003
- ¹⁷ Bjørnstad, Taran og Ellingsen, Tom; "Nettsvermere – en rapport om ungdom og Internett", 2002, p. 88 - 90
- ¹⁸ Op.cit., Bjørnstad & Ellingsen, p. 92 - 95
- ¹⁹ Hammarén, Nils & Johansson, Thomas; "Könsordning eller könsoordning? – Ungdoms sexuella landskap", 2002
- ²⁰ Op.cit., p. 45
- ²¹ http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=5646
- ²² <http://www.redbarnet.dk/Default.asp?ID=500>
- ²³ Op.cit., Månsson, 2004, p. 55
- ²⁴ Stoltenberg, John; I "Men Confront Pornography", 1991
- ²⁵ Segal, Lynne; "Slow Motion. Changing Masculinities, Changing Men", 1990
- ²⁶ Gade, Rune; "Staser – Teorier om det fotografiske billedes ontologiske status & Det pornografiske tableau", 1997, p. 220 - 221